

PARS PRIOR SPECULATIVA DE FIDE.

DISPUTATIO I PROCEMIALIS.

DE OBJECTO HUIUS DOCTRINÆ ET VARIIS ACCEPTIONIBUS FIDEI.

Ad perspicuitatem et intelligentiam cujuscumque doctrinæ, duo sunt imprimis necessaria. Unum est, præcognoscere objectum cuius cognitio intenditur, nam est veluti finis et scopus totius doctrinæ. Aliud est distinguere voces, et auferre ambiguitatem earum, ne propter earum æquivocationem obscura et inefficax sit disputatio. Hæc igitur duo in præsentis disputatione præstanda sunt; proposuimus enim tractare de Fide; vox autem *fides*, ex communi omnium sententia, variis modis accipi solet, et ideo necessarium est prius ejus significata distinguere, et ex illis concludere, et quasi separare proprium objectum circa quod præsens doctrina versatur.

SECTIO I.

Quibus modis proprie et catholice fides accipiatur.

1. *Non conveniunt auctores in recensendis fidei significatis.* — Quamvis, ut dixi, vox *fides* sit multiplex et ambigua, nihilominus in enumerandis ejus significatis auctores, etiam Catholici, non conveniunt; Alex. enim Alens., in 3 part., q. 64, memb. 1, undecim fidei acceptiones enumerat. Bonaventura vero, in 3, dist. 23, dub. 2, circa litteram, ponit tantum decem, nam quintam et ultimam ad unam revocat; et idem sentit ibi Gabriel, q. 2, nam licet prius simpliciter referat et sequi videatur Alensem, postea in enumeratione Bonaventuram imitatur; at vero Vega, quæst. 1 de Justif., in principio, novem significationes ponit, addendo nonnullas superioribus, et aliquas ex illis omittendo; et eodem fere modo Castr., contra hæres., verb. *Fides*, reducit hæc significata ad septem. Idem fere Roffens.

et Albertus Pyghius, loco citato; Scotus vero, lib. 2 de Natur. et grat., cap. 6, hanc multiplicationem impugnat, et duo tantum significata fidei admittit, scilicet, quatenus significat vel fidelitatem, vel assensum in aliquo testimonio fundatum, et idem fere habet Medina, lib. 1 de Recta in Deum fide, cap. 1. Sed quamvis fortasse hæc duo significata præcipua sint, nihilominus negare non possumus extensam esse hanc vocem ad alia multa significanda, quod breviter declarare necessarium est, quia ad impugnandos errores erit valde utile et opportunum.

2. *Prima assertio bipartita, quod fides ad voluntatem et ad intellectum refertur.* — *Prior pars certa.* — De posteriori dubitant Budæus et Valla. — *Suadetur tamen primo ex usu Latinorum.* — *Secundo ex Philosophis.* — *Tertio ex Patribus.* — *Quarto ex Scriptura.* — *Quinto ex ratione.* — Dico ergo primo vocem *fides*, in omni proprietate sumptam, interdum significare perfectionem voluntatis, aliquando vero intellectus. De priori parte neque hæretici neque Catholici dubitant, et ideo illam omitto, latius probandam et explicandam in sequenti assertionem; de posteriori autem parte dubitant nonnulli etiam Catholici, saltem quantum spectat ad latinam proprietatem vocis; nam Budæus, in Annotat. ad Pandect., l. 1 de Servo corrupto, cum Laur. Valla, lib. 5 Elegant., cap. 30, existimat hanc vocem proprie non significare intellectus persuasionem, seu assensum, sed a fidelibus ad hoc significandum esse accommodatam. Nihilominus tamen pars proposita certa est, primo ex usu Latinorum; nam Cicero, lib. 2 de Divinat., dixit insanorum vitiis non esse adhibendam fidem, id est, assensum, credulitatem; unde Virgilius, in 4 Æneid. :

Credo quidem (nec vana fides) genus esse Deorum :

et habere fidem alicui, apud probatos Latinos, idem est quod assentiri dictis ejus, ut ex Terentio et aliis videre licet in Calepin., verb.

Fides. Secundo etiam Philosophi, cum Boetio, definiunt argumentum esse orationem quæ rei dubiæ facit fidem; et apud Aristotelem, sect. 18 Problem., q. 3, legimus fidem perfacilem esse quam testimonium facit; testimonium autem facit assensum et credulitatem. Tertio hic usus hujus vocis frequentissimus est apud Patres; Augustinus, de Spiritu et litter., capit. 31, expresse ponit distinctionem duplicis fidei: una est, qua fideliter promittimus alteri; alia, qua credimus dicenti; idem habet lib. de Mendac., c. 20, et Epist. 19 ad Hieronymum. Item Isidorus, lib. 8 Etymolog., cap. 2; Nazianzenus, orat. 43, cum dicit fidem non habere demonstrationem; Chrysostomus et alii expositores communiter, ad Hebr. 11, et in aliis locis Scripturæ statim citandis. Quarto, et quod ad nos maxime spectat, hic est frequens usus Scripturæ, etiam cum loquitur de fide justificante, quidquid hæretici contendunt; id patet ex Paulo, ad Heb. 11, nam cum dixisset in fine cap. 10: *Justus autem ex fide vivit*, subdit in principio 11: *Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*, quam descriptionem postea suo loco latius expendemus; nunc illa particula, *argumentum*, ad rem maxime facit, nam aperte significat opus intellectus, sicut etiam vox græca *ἔλεγχος*, quam exponunt Patres Græci, idem est ac convictio, et firmus assensus. Deinde subjungit D. Paulus: *Fide intelligimus aptata esse secula verbo DEI*; ergo fides ad intellectum pertinet. Denique addit: *Sine fide impossibile est placere Deo*, et reddit rationem, quia: *Accedentem ad Deum, oportet credere quia est*, quod non spectat ad voluntatem, ut per se constat. Est etiam optimum testimonium ad Rom. 4, ubi de Abraham dicit Paulus: *Confortatus est fide plenissime, sciens quia qui promisit potens est et facere*; scire autem seu cognoscere intellectus est, et loquitur de fide, per quam Abraham justificatus est, et plane eodem sensu loquitur de eadem fide in tota illa epistola; unde 2 ad Cor. 5, fidem opponit visioni, dicens: *Per fidem ambulamus, et non per speciem*; et c. 10, ratione fidei dicit captivari intellectum in obsequium Christi; et 1 ad Cor. 13, propter fidem dicit: *Ex parte cognoscimus*, etc. Ac denique Christus Dominus, Matth. 9, cum interrogasset a quibusdam petentibus sanitatem: *Creditis quia hoc possum facere vobis?* et illi affirmando respondissent, subjungit: *Secundum fidem vestram fiat vobis.* Alia loca

attuli, lib. 8 de Grat., cap. 15, num. 2. Unde concluditur ratio, credere aliquid esse verum, vel esse possibile, vel simpliciter esse, est intellectus munus; sed hoc est munus fidei, ut ex citatis testimoniis constat; ergo.

3. *Quod fides ad voluntatem relata fidelitatem et fiduciam importat.* — *De fidelitate.* — Secundo, dicendum est vocem fidei, etiam ut significat perfectionem voluntatis, plura significare; hæc probari potest, quia hæc vox et fidelitatem et fiduciam significat. Sed utrumque horum non est æque certum, et ideo sigillatim de illis dicendum est. Primo ergo notissimum est fidelitatem ad voluntatem pertinere; est enim quædam virtus moralis, quæ præbet constantiam in servandis promissis; hæc ergo virtus fides a Latinis appellatur; unde Cicero, in libro primo Officior.: *Fides est dictorum et conventorum constantia et veritas*; imo ibi conjectat fidem inde dictam esse, quia per eam fit quod dicitur, insinuans etiam hanc fuisse primam vocis impositionem, quod etiam placuit Augustino in locis citatis, et Epistola tertia ad Hieronymum, et sequitur Isidorus; et apud Jurisperitos, et præsertim in jure civili est frequens hæc significatio. In divina etiam Scriptura passim invenitur hæc acceptio, Levit. 6: *Anima quæ negaverit depositum fidei suæ commissum, reddet, etc.*, id est fidelitati suæ; Eccles. 27: *Qui revelat arcana, fidem perdit*, id est, fidelitatem; et eodem modo intelligunt communiter Concilia et Patres, ut tractando de voto dixi, libro primo, cap. 13, et lib. 4, capite primo, juxta illud 1 ad Timoth. 5: *Habentes damnationem, quia primam fidem*, id est, fidelitatem ex voto debitam, irritam fecerunt. Denique hoc modo attribuitur fides Deo, ad Rom. 3: *Numquid incredulitas eorum fidem Dei evacuavit?* et ab hac denominatur Deus fidelis, neque enim Deus est capax propriæ fidei intellectualis.

4. *Extenditur prædicta significatio ad veritatem.* — *Item extenditur ad objectum ejus, et ad obligationem ejusdem veritatis implendæ, et ad conscientiam et ad fidem instrumentorum.* — Et ex hac significatione derivata est hæc vox ad alia significanda, propter affinitatem vel analogiam, quæ ab aliis auctoribus numerantur inter varias acceptiones hujus vocis; commode autem possunt ad hanc revocari, nam imprimis derivata est hæc vox ad significandam veritatem, quæ est etiam virtus moralis, quia vel non est distincta a fidelitate, vel est illi valde affinis, ut sumitur ex divo Thoma 2. 2, quæstione 109, adjunctis quæ

notat Cajetanus, q. 113, in principio; et Antonin., 4 p., tit. 5, cap. 16; et ita Paulus, in d. loco ad Romanos tertio, ut probet fidem Dei non evacuari, dicit: *Est autem Deus verax*; et Apocalyp. 10, Christus appellatur *testis fidelis*, id est verax. Et hinc ulterius extenditur hæc vox ad significandum objectum fidelitatis, seu veritatis, et sic dicitur significare promissionem ipsam, quatenus fideli intentione fieri debet, et postea impleri; et sic intelligunt multi citata verba: *Primam fidem irritam fecerunt*; et eodem modo solet fides attribui verbis ipsis quatenus in ipsis est veritas objectiva respectu virtutis moralis veritatis. Sic dicitur Jeremiæ septimo: *Periit fides, et non est inventa in ore eorum*. Præterea, quia in quocumque munere recte præstando invenitur quædam moralis obligatio, et quasi implicita pactio, ideo, qui satisfacit suo muneri, solet fidelis appellari, quod est frequens in Evangelio, Matth. 23, et Luc. 19: *Euge, serve bone et fidelis*; 1 ad Corinth. 4: *Hic jam queritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniat*. Denique, quia proxima obligatio recte operandi ex conscientia nascitur, solet etiam conscientia nomine fidei significari, ad Rom. 14: *Quod non est ex fide, peccatum est*, id est, quod non est secundum conscientiam, quamvis hæc deductio possit etiam aliunde sumi, ut statim dicam. Solet etiam fides attribui publicis instrumentis, sicut sunt in jure tituli *de Fide instrument.*, quatenus in eis est veritas moraliter certa, et consequenter auctoritas sufficiens ad probandam veritatem; quæ omnia spectant ad primam illam hujus vocis significationem ad voluntatem pertinentem.

5. *Quoad significatum fiduciae alii admittunt.* — De altera vero pertinente ad significationem fiduciae, est controversia non contemnenda propter hæreticos hujus temporis, qui abutuntur hac significatione, et in illa volunt accipi nomen fidei in Scriptura sacra, ubicumque de fide justificante loquitur. Multi vero Catholici, licet in hoc ab hæreticis discrepent, putant sæpe accipi in Scriptura fidem pro fiducia: ita tenet Vega supra, et lib. 9 in Tridentinum, cap. 28; et Casal., de Quadripart. justit., 1 p., lib. 2, cap. 5; et Jans. in Concord., cap. 30, 32 et 33; et moderni expositores divi Thomæ 2. 2, in principio; et præcipue adducunt illud Jacobi primo: *Postulet autem in fide nihil hæsitans*, quia fides catholica non habet pro objecto impetrationem orationis, ut certo credat illam esse fu-

turam; ergo non potest in hoc sensu postulari a fideli orante, ut non hæsitet in fide; ergo sensus est ut non hæsitet in fiducia. Quomodo videtur etiam intelligi illud Luc. decimo septimo: *Si habueritis fidem, etc.*, non enim potest de credulitate intelligi, et propter eandem rationem, et quia non omnis qui credit, impetrat miraculum, sed qui habet specialem fiduciam; et de hac etiam videtur intelligi reprehensio Christi, Matth. 14: *Modicæ fidei, quare dubitasti?* non enim potest intelligi de dubitatione in assensu fidei divinæ, quia illa dubitatio corrumpit fidem; unde non diceretur sic dubitans modicæ fidei, sed nullius fidei, et plane infidelis; intelligitur ergo de trepidatione in fiducia; cujus etiam signum est, quia illa dubitatio orta fuit ex timore; nam, ut ibi dicitur, *cum vidisset Petrus ventum validum, timuit*; timor autem opponitur fiduciae, ut docuit divus Thomas statim citandus. Accedit quod usu Latinorum, teste Calepino, accipitur etiam fides pro fiducia, ubi ad hoc refert Ciceronem, pro Quinto Ligario dicentem: *Animadvertite qua fide defendam ejus causam, qui prodo meam*, et similia.

6. *Alii rejiciunt, qui magis arrident.* — *Fiducia distinguitur a fide catholica.* — Nihilominus alii Theologi non admittunt hanc significationem fidei, saltem in usu Scripturæ. Ita tenet Soto, libro 2 de Nat. et gratia, cap. 6; et Horant., de Locis catholicis, libro primo, cap. 64; et defendit late Bellarminus, libro primo de Just., cap. 11, quorum sententia, licet fortasse necessaria non sit, mihi tamen videtur valde pia et probabilis, et ad confundendos hæreticos magis accommodata, et ad loquendum simplicius, et, ut sic dicam, magis sine ambiguitate in hac materia. Ad illam vero explicandam, imprimis suppono, quod ad rem ipsam attinet, fiduciam esse in re ipsa aliquid distinctum a fide catholica seu justificante. Hoc plane colligitur ex Concilio Tridentino, sess. 6, cap. 8, junctis canon. 9, 12 et 13, ubi damnat dicentes solam fiduciam justificare; et fidem ponit ut primum justitiæ fundamentum. Deinde est optimum testimonium Pauli, 1 ad Timoth. 3: *Qui bene ministraverint, gradum bonum sibi acquirent, et fiduciam in fide*. Non est ergo fiducia fides, non enim recte dixisset: *Et fiduciam in fide*. Et ad Ephes. 3, dicit fiduciam in Christo haberi seu comparari per fidem; ergo est ab illa distincta.

7. *Fiducia est roborata spes.* — Deinde addendum est fiduciam, prout distinguitur a

fide, nihil aliud esse nisi spem, connotando quamdam perfectionem, seu robur ejus. Hoc colligi potest ex capite octavo Job: *Spes hypocrite peribit, et sicut tela araneorum fiducia ejus*; quæ posteriora verba explicant priora. Unde divus Thomas in 3, dist. 26, quæst. 1, art. 3, ad quintum, dixit spem in bonis vocari fiduciam; quod magis explicat 1. 2, quæstione 40, art. 2, ad secundum, dicens fiduciam esse dictam a fide; esse tamen spem, quasi roboratam ex conjunctione ad fidem. Et melius 2. 2, q. 129, art. 6, ad 2, et plane colligitur ex Paulo, in citatis locis. Nam hac ratione postulat fiduciam in fide, vel per fidem. Unde, ad Rom. 4, de Abraham dicit: *In spem contra spem credidit*, quia ex perfecta fide concepit spem de filio promisso, contra spem, quam non promittebat natura; unde subjungit: *Non est infirmatus diffidentia*; et infra: *Non hæsitavit diffidentia, sed confortatus est fide*; illa ergo spes firma erat fiducia, quæ est contraria diffidentiae. Addit autem, *non esse infirmatum fide*, quia non consideravit corpus suum emortuum, sed potentiam et verbum Dei. Est ergo fiducia perfectio voluntatis, cujus est spes in fide fundata.

8. *Fides in Scriptura non accipitur pro fiducia, nisi forte sumendo causam pro effectu.* — Ex his ergo concludo, quod, licet prior opinio possit probabiliter defendi, dicendo nomen causæ transferri interdum ad significandum effectum, et ita nomen fidei posse aliquando significare fiduciam voluntatis, quatenus a fide habet suam perfectionem, nihilominus analogiam hanc non esse nobis necessariam, neque loca Scripturæ supra citata nos cogere ad illam significationem admittendam. Nam imprimis, quod attinet ad fidem orationis, de qua loquitur Jacobus, certum est aliquam fidem veram et catholicam requiri ad efficaciam orationis. Nam, ut dixit Paulus, ad Roman. 10: *Quomodo invocabunt eum in quem non crediderunt?* Unde quod ait Jacobus: *In fide nihil hæsitet*, primo intelligi potest de hæsitatione repugnante veritati fidei divinæ; non quia necessarium sit unicuique credere suam orationem habituram effectum absolute, sed solum sub conditione, si habuerit omnes proprietates necessarias, sub quibus promissio orationis facta est, ita ut non hæsitet de illa promissione: *Quidquid orantes petitis, credite quia accipietis*, quæ in illo sensu accipienda est. Vel secundo, si Jacobum velimus loqui de non hæsitatione in ipso affectu orandi, ideo dixit, ut postulans in fide nihil hæsitet, non

quia fides illa sit fiducia, sed quia est radix fiduciae, et quia ex perfecta consideratione fidei, et bonitatis, ac benignitatis Dei, quam fides docet, provenit ut fidelis oret cum firmo affectu, et sine hæsitatione; sicut Petrus, 1 Canonic., cap. 5, dixit: *Cui resistite fortes in fide*. Non quia resistere tentationi formaliter fiat per fidem, fit enim per voluntatem gratia adjutam; sed quia fides est quæ voluntatem movet et dirigit; et ita etiam in nostro proposito, dixit Paulus Abraham, fide confirmatum, non hæsitasse diffidentia. Et in alio loco monet habere fiduciam in fide, id est fundatam in fide; et ob eandem causam, quando Christus reprehendit Petrum quod esset *modicæ fidei*, et similiter alios Apostolos, de fide vera loquitur; non vero illos reprehendit quia dubitarent de veritate fidei aut revelationis, sed quia haberent languidam fidem, et non recte illa uterentur ad considerandum ea quæ possent affectum et fiduciam erigere. Atque hoc modo explicui latius hanc fidem orationis, libro primo de Orat., cap. 24, et est valde consentanea doctrinæ divi Thomæ 2. 2, loco citato, et videtur mihi sententia Hieronymi in Dialogo contra Luciferianos, satis post medium, quidquid ibi in scholio dicat Marianus Victor. Non enim exponit Hieronymus illa loca de fiducia, sed de fide, vel viva, vel efficaciter operante, et considerante veritatem fidei. Atque idem cum proportionem dicendum est de fide miraculorum, de qua ibi etiam loquitur Hieronymus, sed de hac fide specialiter dicendum est in discursu materiæ. Et ideo in præsentibus amplius illam non declaro.

9. *Tertia assertio: fides etiam ad intellectum relata varias habet significationes.* — Tertio, principaliter dicendum est, nomen fidei etiam ad intellectum relatum plura habere significata, partim æquivoca vel analogia, partim sub aliqua ratione communi; quod explicare breviter oportet ad usum vocis in hac materia, et ad constituendum ejus objectum. Primo igitur quilibet assensus intellectus quoad unam partem determinatus, solet fides appellari, quod commune est apud omnes. Et ita potest intelligi illud Augustini de Prædestin. Sanctor., cap. 2: *Credere, est cum assensione cogitare*. Nam idem est credere quod adhibere fidem. Et eodem modo intelligunt multi illam vulgarem descriptionem argumenti, quod sit *oratio rei dubiæ faciens fidem*, quod aliqui extendunt etiam ad demonstrationem. Imo. Alensis, Bonaventura et Gabriel, supra citati, existimant etiam cognitionem

intuitivam et visionem etiam Dei claram, interdum appellari fidem, ita intelligentes illud ad Roman. 1: *Sustitia Dei in eo*, id est, in Evangelio, *revelatur ex fide in fidem*, id est, ex fide obscura in claram visionem, quæ fuit expositio Bedæ in illum locum; sed mihi non probatur, quia non est ad mentem Pauli ibi; non enim agit de visione, sed de propria fide Christi venturi: et hoc est quod ait: *Ex fide in fidem*. Ut ex communi sententia Patrum ibi declarat Toletus, Benedictus Perer., et alii. Item non consonat aliis locis Pauli, in quibus fidem opponit visioni: *Per fidem ambulamus, et non per speciem*. Unde non credo alicubi in Scriptura visionem Dei vocari fidem; imo neque in communi modo loquendi, aliquam intuitivam visionem nomine fidei appellari. Quocirca, si hæc vox extenditur ad evidentem cognitionem, solum est ad abstractivam, et quæ per discursum habetur; frequentius tamen et minus improprie dicitur de quocumque assensu opinativo, vel quia formidolosus est, vel obscurus, vel quia regulariter includit auctoritatem. Unde Aristoteles, 3 de Anim., cap. 3, text. 157, dixit: Opinione sequitur fides. Et Divus Thomas 2. 2, q. 129, art. 6, dixit opinionem vehementem appellari fidem.

40. Et ex hac significatione derivari poterunt duæ aliæ, quas supra attigi. Una est, qua fides dicitur de conscientia. Est enim conscientia actus intellectus ut docet D. Thomas, 1 p., quæst. 79, et 1. 2, q. 19, art. 5, et consistit in quodam firmo iudicio practico de agendis; quod iudicium regulariter nititur conjecturis, et auctoritate; ideoque potuit fides nuncupari, et a nobis dici potest fides practica, secundum quam dicitur homo bonæ vel malæ fidei, quod est valde usitatum in jure. Altera significatio erat, in qua fides tribuitur instrumentis et scripturæ publicæ, et similibus, juxta titulos Juris, *de fide instrumentorum*. Nam quia talia instrumenta apta sunt ad generandam fidem in mente, seu assensu, ideo fidelia dicuntur; sicut medicina apta ad generandam sanitatem, sana appellatur.

11. *Potissima significatio fidei est pro cognitione obscura fundata in testimonio dicentis, quæ in divinam et humanam dividitur.* — Jam vero in communi usu, vox fidei contracta est ad significandam cognitionem obscuram, et fundatam in testimonio dicentis, et hæc acceptio est quæ præsentis instituto deservit. Ulterius vero distinguenda est hæc fides in divinam

et humanam, quæ duo membra, licet non sint æquivoca, sicut præcedentia (habere enim possunt rationem communem fortasse univocam, de quo alibi), nihilominus essentialiter differunt ratione formalium objectorum in quibus fundantur; nam divina fides in Dei testimonio fundatur (ut videbimus), humana vero in humana, seu in creata auctoritate, si velimus sub hoc membro comprehendere fidem, quæ dari potest Angelo loquenti suo nomine, seu propria auctoritate. In præsentis ergo fidem humanam omittimus, quæ ad Philosophos spectat; et de supernaturali et divina tractamus. In ordine autem supernaturali datur etiam multiplex usus hujus vocis, etiam ut pertinentis ad intellectum, quem melius in sequenti sectione explicabo.

SECTIO II.

Quæ fides supernaturalis sit proprium objectum hujus materie, et quo ordine tractandum sit.

1. *Quamvis agendum de fide intellectus, non tamen excluditur affectio pia voluntatis.* — Suppono hic jam non tractari de fide voluntatis, etiamsi infusa sit; nam si sermo sit de fiducia, admittendo nomen fidei in illa significatione, illius consideratio pertinet ad doctrinam de spe, quia, ut dixi, ab illa non distinguitur. Si vero loquamur de fidelitate, recte quadrat illud Augustini, libro de Spirit. et littera, capite trigesimo primo: *De hac fide nunc loquimur, quam adhibemus cum aliquid credimus, non quam damus cum aliquid promittimus*; nam hæc fides moralis virtus est, et pars potentialis justitiæ, ideoque ad illius tractationem spectat. Cum autem dicimus hic non tractari de fide voluntatis, loquimur de illa fide quæ, in sua ratione propria, in voluntate consummatur; non tamen excludimus voluntatem illam, quam Concilium Arausicanum initium fidei vocavit; illa enim præsentis considerationis est, quatenus ipsa fides intellectus voluntaria est; illa tamen voluntas non est fides, sed pia affectio ad fidem.

2. *Rursus licet agendum de fide divina, subservit tamen declaratio humanæ vel utriusque communis.* — Deinde statuendum est præsentis doctrinæ objectum non esse fidem humanam, nec solam rationem fidei communem humanæ et divinæ, sed fidem divinam secundum propriam rationem suam; illa enim tantum virtus Theologica est, et salutis funda-

mentum, et ad Deum tendit ut finis supernaturalis est, quibus rationibus maxime in Theologia consideratur; quia vero propria ratio hujus fidei supponit communem, et quia, regulariter loquendo, non comparatur sine aliquo ministerio et quasi adjutorio fidei humanæ, ideo non potest Theologia omnino abstrahere ab his rationibus considerandis; non tamen ut partes proprii objecti eas considerat, sed vel præsupponendo illas, vel explicando quantum sibi necessarium est.

3. *Fides divina includit tria. — Dubium: quodnam illorum trium sit materia hujus tractatus.* — Est autem considerandum ulterius fidem divinam tria per se includere, habitum seu lumen fidei, actum ejus, et objectum, quæ tria, sigillatim etiam sumpta, solent in Scriptura nomine fidei significari; nam de doctrina, seu objecto fidei intelligitur illud ad Galat. 1: *Cum venisset fides*, etc., et cap. 3: *Ex auditu fidei*; et ad Ephes. 4: *Unus Deus, una fides*; et Apocalyps. 2: *Non negasti fidem meam*; et ita etiam dixit Athanasius, in Symbolo: *Hæc est fides Catholica, quam nisi quis firmiter fideliterque crediderit*, nam fides quæ creditur, objectum est virtutis fidei. De actu vero intelligitur illud Matthæi 9: *Secundum fidem vestram fiat vobis*; et illud ad Rom. 1: *Fides vestra annuntiatur in universo mundo*, et in toto capite undecimo ad Hebræos, eodem modo sumitur fides, cum illi varii effectus tribuuntur, et quoties in Scriptura præcipitur fides tanquam ad salutem necessaria, de hac fide sermo est, quia præcepta de actibus dantur. De habitu autem fidei recte intelligitur illud, 1 ad Corinth. 13: *Nunc autem manent tria hæc, fides*, etc.; et in eodem sensu loquitur Tridentinum, sessione sexta, capite septimo, cum dicit in justificatione simul infundi fidem, spem et charitatem. Et ultra has significationes, invenimus tres alias in Scriptura, pertinentes etiam ad fidem supernaturalis ordinis, scilicet, quatenus fides requiritur ad miracula, quæ dicitur fides miraculorum seu signorum, et quatenus quædam fides ponitur inter gratias gratis datas, et alia inter fructus Spiritus Sancti. Dubitari ergo potest an fides, ut hæc omnia complectitur, sit proprium objectum hujus doctrinæ, vel sub qua ratione. In quo breviter dicendum est hæc omnia quidem explicari in hac materia; tamen, ex communi consensu et mente Theologorum, ipsum habitum, seu lumen fidei esse proprium objectum hujus doctrinæ. Nam materia seu objectum creditum

per fidem solum denominatur fides ab ipso habitu, seu actu fidei, et ita solum consideratur quatenus terminare potest habitudinem fidei ad ipsum; habitus vero et actus licet per se ac principaliter considerentur, tamen habitus est quasi forma permanens, et principium ipsius actus, ideoque tanquam præcipuum objectum totius doctrinæ ponitur; reliqua vero considerantur tanquam annexa ipsi fidei.

4. *Suborta quæstiuncula. — Expeditur.* — Sed interrogabit aliquis, cum lumen fidei sit primum principium et fundamentum totius Theologiæ, et omnium partium ejus, quomodo esse possit objectum alicujus partis ejusdem Theologiæ, quia ratio objecti habet rationem termini; non potest autem idem esse principium et terminus respectu ejusdem, cum dicant contrarias habitudines. Item, quia alias vel peteretur principium in discursu talis doctrinæ, vel oporteret ad aliud aliud principium illam resolvere. Verumtamen hoc facile expeditur et intelligitur, considerando lumen intellectuale esse reflexivum in seipsum; nam intellectus est principium cognoscendi se, et lumen gloriæ est etiam principium videndi seipsum, et ita in his non repugnant illæ rationes principii et termini, quia sola ratione et denominatione distinguuntur. Sic ergo lumen fidei est principium credendi ipsum; nam eadem fide credimus infundi nobis fidem, et illam esse supernaturalem, et alia hujusmodi. Atque ita fit ut possit Theologia ex principiis creditis de ipsa fide discurrere, et colligere alias proprietates eidem fidei convenientes sine petitione principii, et sine resolutione ad aliud principium; et hoc modo potest fides esse pars objecti fidei.

5. *Ordo et distributio hujus tractatus.* — Ex quibus tandem constat quis ordo a nobis servandus sit in hac materia tractanda; nam cum de virtute fidei tractemus, de vitiis etiam illi contrariis necessario dicendum est, et ideo in duas partes principales materiam dividemus: prima erit de virtute, quæ magis speculativa est; secunda verò de vitiis, quæ fere tota est moralis, quia in illa est considerandum de præceptis fidei, et de peccatis quibus violantur, et de pœnis quæ illis respondent. Priorem vero partem in quatuor membra partiemur. Primum erit de objecto, quia ab illo sumitur species virtutis; secundum de actu, quia per illum etiam habitus specificatur; tertium de habitu, et quartum de annexis virtuti fidei.